

بررسی معیارهای تأثیرگذار بر افزایش میزان فعالیت زنان در فضاهای شهری

مطالعه موردی: محله پونک (۲۰ متری گلستان) شهر تهران

آذین حاجی احمدی همدانی^۱ - دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران
حمید ماجدی - دانشیار، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران
للا جهانشاهلو - استادیار، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۳/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۷/۰۱

چکیده:

خلق فضای شهری مناسب برای تمامی گروه‌های اجتماعی، از طریق شناخت نیازهای کیفی و فضایی در شهر، باید به گونه‌ای باشد که به منظور ارتقای کیفیت محیطی و ایجاد بستری مناسب برای زندگی فعال شهری عمل کند. وجود جنسیت، خواه ناخواه تفاوت‌هایی را ایجاد می‌کند، این تفاوت در نیازها، فعالیت‌ها و متعاقب آن در رفتارها نمود پیدا می‌کند و هر رفتار به کالبد مناسب خود محتاج است. بنابراین ایجاد فضاهای شهری مناسب و پاسخگو به نیازهای زنان و روابط بین محیط و فعالیت‌های آنها، فضای شهری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. هدف اصلی این پژوهش شناسایی معیارهای تأثیرگذار بر میزان فعالیت زنان در فضای شهری است. روند کار با تکیه بر روش توصیفی-تحلیلی شامل بررسی مبانی و تجارب مرتبط، مفهوم‌سازی، استخراج معیارها و اعمال آنها در قالب پرسشنامه (طیف لیکرت)، تعیین حجم نمونه و سنجش آماری در محدوده‌ای به عنوان محله پونک (۲۰ متری گلستان) و در نهایت ارائه راهکارهای پیشنهادی در طرح‌های شهری می‌باشد. این محله که در غرب شهر تهران قرار گرفته، دارای ساکنان با قشر متوسط جامعه می‌باشد و محله‌ای است که شرایط ویژه‌ای مانند فقر و نابسامانی و یا رفاه و تجمل (به زبان دیگر در پایین شهر و یا بالای شهر) قرار نگرفته است. بر همین پایه پژوهش در این گونه محلات می‌تواند به نوعی برای مناسب‌سازی فضاهای شهری با هدف افزایش میزان فعالیت زنان در شهر برای اکثر محلات مشابه در شهر تهران صادق و جاری باشد. انتخاب جامعه آماری، از بانوان بالای ۱۸ سال، به روش نمونه‌گیری تصادفی از ۹۰ نفر پرسش شونده در محله پونک (۲۰ متری گلستان) صورت گرفته است. در این پژوهش معیارهای استخراج شده از مطالعات شامل شرایط کالبدی، امنیت و ایمنی، زمان فعالیت، مکان فعالیت، دسترسی و معاشرت‌پذیری فضا مورد آزمون قرار گرفته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که با افزایش ایمنی و امنیت، زمان فعالیت و معاشرت‌پذیری در فضاهای شهری، میزان فعالیت زنان نیز افزایش می‌یابد.

واژگان کلیدی: زنان، میزان فعالیت، فضاهای شهری، امنیت، زمان فعالیت و معاشرت‌پذیری.

۴۷

شماره چهارم

بهار ۱۳۹۴

فصلنامه

علمی-پژوهشی

مطالعات

شهری

در فضاهای شهری

بررسی معیارهای تأثیرگذار بر افزایش میزان فعالیت زنان

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

در فضاهای شهری

فعالیت، دسترسی و معاشرت‌پذیری بر میزان فعالیت زنان در فضاهای شهری تأثیرگذارند؟

۳. هدف پژوهش

هدف از این پژوهش، ایجاد فضاهای خاص زنان در مقابل مردان نمی‌باشد، بلکه محیطی است خانوادگی که هرکدام از این دو جنسیت به همراه فرزندان‌شان بتوانند در آن رشد کرده و شخصیت شهروندی خود را شکوفا کنند. بنابراین پژوهش حاضر با هدف ارتقای کیفیت فضاهای شهری و ایجاد بستری مناسب برای زندگی فعال شهری که در آن زن و مرد فارغ از جنسیت به عنوان یک فرد در جامعه انسانی بتوانند فرصت‌های مساوی در استفاده از فضای عمومی شهری را به دست آورند به بررسی شاخص‌های مؤثر می‌پردازد.

۴. فرضیه‌های پژوهش

۱- به نظر می‌آید عدم توجه کافی به نیازها و احتیاجات زنان در زندگی روزمره مانند ایمنی، امنیت و حضور فعال در جمع و ... میزان فعالیت آنان را در فضاهای عمومی کم رنگ کرده و اجازه انتخاب و استفاده را در این فضاها از آنان تا حدی سلب می‌کند.
۲- چنین به نظر می‌رسد که میزان فعالیت‌های زنان اعم از فعالیت‌های ضروری، انتخابی و اجتماعی در فضاهای شهری بسته به نیازها و مسئولیت‌های خانوادگی آنان، تحت تأثیر کیفیت فضاهای شهری موجود، محدود شده است.
۳- اگر بتوان مطابق با نیازهای زنان به خلق و ایجاد پتانسیلی در فضاهای عمومی شهری پرداخت، امکان و اجازه فعالیت در فضاهای شهری را برای این گروه گسترده‌تر خواهد کرد.

۵. چارچوب مفهومی پژوهش

۵.۱. فعالیت در فضاهای شهری

به تمامی افعال انسانی که در راستای برآوردن یکی از نیازهای او انجام می‌گیرد، فعالیت گفته می‌شود و نحوه انجام یک فعالیت را رفتار می‌گویند. رفتار انسانی برآیندی از انگیزه‌ها و نیازهای فرد، قابلیت محیط، تصویر ذهنی فرد از دنیای خارج ناشی از ادراک او و معنایی که این تصویر برای او دارد، می‌باشد (Lang, 2000:97). فعالیت‌ها اساس ساختار یک فضا هستند. اینکه کاری برای انجام دادن وجود داشته باشد، باعث می‌شود که افراد دلیلی برای وارد شدن به فضا و خروج از آن داشته باشند (Seifae, 2005:80). فعالیت‌های ضروری، اختیاری و اجتماعی سه گروه فعالیت‌های قابل انجام در فضاهای شهری‌اند که از میان این سه گروه متمایز از فعالیت‌های انسانی، فعالیت‌های اجتماعی و اختیاری، در کیفیت بخشی به شهر و فضاهای شهری بسیار مؤثرند (Rastbin, 2012:37). فعالیت‌هایی را می‌توان مرتبط با فضای شهری خواند که به گونه‌ای حضور فرد و سایر افراد در یک فضای مشترک و عمومی با دیگران در آنها دخیل است. ممکن است یک فضای شهری به عده‌ای از رفتارها اجازه بروز ندهد. ولی همین که بستر مناسب برای تعدادی از رفتارهای ناشی از یک فعالیت را فراهم

فضای شهری فقط دارای ابعاد کالبدی (فیزیکی) نیست، بلکه دارای جنبه‌های اجتماعی و سمبولیکی است که خصوصاً به روابط جنسیتی موجود در ساختار اجتماعی وابسته است. فضای شهری صحنه‌ای است که نقش جنسیت در آن حکم، تدوین و شکافته شده است (Rennie Short, 2006:127). عرصه عمومی به صحنه‌ای بدل می‌شود که بازیگران و تماشاگران به ترتیب نقش خود را عوض می‌کنند و در اینجا به جای مفهوم فضای شهری در مقیاس شهر بر تصور عمومی مردم (از جمله بانوان) از آن فضا منطبق می‌گردد. در واقع موفق بودن فضای شهری امروزه با توجه به اندازه‌گیری تعداد زنان و مردان استفاده‌کننده و تنوع ویژگی‌های افرادی که در این فضاها فعالیت می‌کنند، ارزیابی و بررسی می‌شود. بنابراین اهمیت موضوع با توجه به اینکه در تاریخ شهرسازی همواره طراحی شهرها بر نیازهای مردان منطبق بوده و فارغ از توجه به فعالیت‌ها و شرایط خاص زنان می‌باشد، ضرورت دارد. قضاوت کیفی در مورد اینکه تا چه اندازه یک فضا خوب است، مستلزم بررسی مفهوم عملکردی و تطابق شکل کالبدی با نیازهای اجتماعی همه گروه‌های سنی، جنسی، قومی و ... است. بنابراین لازم است تا معیارهای مؤثر بر میزان فعالیت زنان و ترجمه آنها در فرآیند طراحی که منجر به ایجاد فضای شهری متناسب با فعالیت‌های موجود در آن می‌گردد، استخراج شود.

۲. طرح مسئله

از آنجایی که جوامع انسانی را مجموعه زنان و مردان تشکیل می‌دهند، پرداختن به این بخش جامعه از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. متأسفانه نقش زنان در خدمت به کیفیت زندگی شهری به عنوان عامل فعال در مفصل بین عرصه‌های زندگی و فضاهای منفک شده مانند خانه و اجتماع به درستی شناخته نشده و نیازهای فضایی آنان نادیده گرفته شده است. از آنجا که هر اجتماع زیستی متشکل از گروه‌های مختلف سنی، جنسی، قومی، مذهبی و ... است، ممکن است این اعضا به طور همزمان و از روی اتفاق در یک فضای عمومی واحد به فعالیت بپردازند، حال آنکه فضا نتوانسته نیازهای متفاوت این گروه‌ها را به یک اندازه و در یک سطح برآورده سازد. مسئله این است که با وجود فضاهای عمومی با کیفیت نه چندان مناسب برای همه شهروندان، میزان فعالیت زنان در فضای شهری بسیار کمتر از مردان بوده است. حتی در صورت وجود فضای شهری مناسب، شانس استفاده از فضای شهری برای این گروه محدود می‌شود. این در شرایطی است که بایستی نیازهای زنان، میزان و نوع فعالیت‌ها، مطلوبیت و علایق آنان از فضاهای شهری موجود را در نظر گرفت و در نهایت با در نظر گرفتن شرایط ویژه فیزیکی و روحی‌شان برای بازتولید این فضاها اقدام نمود.

در این باره سئوالات زیر مطرح است:

- ۱- فعالیت زنان در فضاهای شهری موجود چگونه است؟
- ۲- عوامل اصلی محدود کننده فعالیت زنان کدامند؟
- ۳- آیا شرایط کالبدی، امنیت و ایمنی، زمان فعالیت، مکان

آورد، می‌گوییم این فعالیت در ارتباط با فضای شهری موجودیت دارد، مانند راه رفتن، نشستن، دیدن، شنیدن، صحبت کردن، خرید و فروش و... (Pakzad, 2005: 41).

می‌توان این گونه بیان کرد که عوامل مؤثر بر ارتقای ویژگی‌های فعالیت (نه صرفاً به طور کمی) یا انسانی‌اند و یا محیطی. عوامل انسانی توانمندی‌های بیولوژیک انسان، شرایط فرهنگی، تجارب، ارزش‌ها و الگوهای اجتماعی را به موازات فعالیت مورد نظر در بر می‌گیرند؛ و عوامل محیطی در برگزیده محیط طبیعی و محیط مصنوع و کلیه عناصر موجود در آنها می‌باشد. بررسی جایگاه مفهوم فعالیت در رابطه با فضای شهری در خصوص گروه اجتماعی زنان، در واقع پیوندی میان مباحث بیولوژیک و مباحث اجتماعی است. چرا که موضوع جنسیت برگرفته از تفاوت‌های بیولوژیکی در تلفیق با ساختارها و نقش‌های اجتماعی، تاریخی و فرهنگی است.

۵.۲. عوامل مؤثر بر فعالیت زنان در ارتباط با فضای شهری

رنه شورت معتقد است که، اکثر تئوری‌های شهری پیشین بر فعالیت‌های مردان برای مسامحه در فعالیت زنان (که ناشی از تبعیض مردانه ناظران می‌باشد) متمرکز شده است. به طور علمی، مانند بسیاری از حرفه‌های دیگر، زنان تحت حمایتند (Rennie Short, 126:2006). بسیاری از فعالیت‌های روزمره زندگی، در فضاهای عمومی شهری صورت می‌گیرد. اگرچه انجام برخی از فعالیت‌ها اجتناب ناپذیر است و افراد و خانوارها، به ناچار برای انجام آنها مجبور به استفاده از فضاهای شهری هستند؛ ولی برای بسیاری از فعالیت‌های افراد جامعه، به خصوص گروه‌های خاص اجتماعی از جمله زنان، کیفیت فضای شهری نقش تعیین‌کننده‌ای در انجام و عدم انجام فعالیت‌ها دارد.

از دیدگاه برخی نویسندگان، به دلیل تفکر غالب مرد سالارانه، با وجود گسترش فعالیت‌های اقتصادی و شرکت همه جانبه زنان در امور اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی (علاوه بر نقش قبلی آنها) که نیازمند حضور فعالانه آنها در شهر و فضاهای عمومی شهری است، هیچ گونه تلاشی مبنی بر ایجاد و خلق فضاهای شهری مطلوب آنان در جامعه و یا مناسب‌سازی فضاهای موجود، صورت نپذیرفته است و تمامی مطالعات در حد تعیین و بررسی میزان امنیت زنان در شهر بوده است (Seifae, 2005: 21).

۵.۳. احساس امنیت و تأثیر آن بر فعالیت‌های روزمره زنان

مطالعات آشکار می‌سازد که زنان مشارکت در فعالیت‌هایی را که لازمه بودن در موقعیتی است که احساس امنیت در آن نمی‌کنند را ترجیح نمی‌دهند. آنها از پیوستن به فعالیت‌هایی که در عرصه اتفاق می‌افتد، خودداری کرده و از پذیرفتن مشاغلی که حضور آنها با خطر مواجه باشد، مخالفت ورزیده و حتی در کارهای اجتماعی که در مکان‌های مردانه اتفاق می‌افتد، شرکت نخواهند کرد (Franck & Paxon, 1989: 121-146). همچنین آنها برای اطمینان از امنیت شخصی، از استفاده از حمل‌ونقل عمومی و یا پیاده روی خودداری کرده، استفاده از ماشین شخصی خود را ترجیح می‌دهند. آنها از رفتن سینما به تنهایی و یا از انجام دادن تمرینات ورزشی در فضای بیرونی مثل دویدن و پیاده‌روی اجتناب می‌کنند. تحقیقات انجام شده نشان دهنده آن است که اکثر زنان ترجیح می‌دهند،

فعالیت‌های خود را در فضاهای عمومی در طول مدت نهار و یا بعد از کار انجام دهند (Franck & Paxon, 1989: 121-146). آنها از فعالیت‌هایی که امنیت فردی‌شان را به خطر بیندازد، احتراز می‌کنند. این موضوع بر زندگی روزمره آنها تأثیر گذاشته و دامنه و تنوع فعالیت‌های زنان را محدود می‌کند. ترس تعیین‌کننده فعالیت‌هایی است که زنان در آن شرکت می‌کنند، به قسمی که، مکان و زمان و تأثیرات توانایی زنان در برابر عملکرد شهر به عنوان شهروندان با حقوق مساوی به حساب می‌آیند (Churchman & Kallus, 1999). به علت ترس از خشونت و تعرض، زنان کمتر تمایل دارند که بعد از تاریکی در شهر حضور یابند. به همین دلیل آنها در ساعات خاصی از روز، در مکان‌های خاص و از حمل‌ونقل خاص استفاده می‌کنند. پیاده‌روهای خلوت یا روشنایی اندک و پارکینگ‌های طبقاتی مشکلات خاصی را برای زنان در حرکت ایجاد می‌کنند. برای بسیاری از زنان، شهر مکانی نامیمن و بد شگون، سرشار از تهدیدات خشونت و یا ترس، به شدت مانع از تحرک زنان، به خصوص در شب می‌شود. بنابراین ترس و احساس ناامنی از فاکتورهای مهم در الگوی حرکتی زنان می‌باشد (Faezaneh, 2006: 70).

عامل زمان فعالیت و مکان انجام آن نیز از اهمیت بالایی برخوردار است؛ به طوری که با احساس امنیت مرتبط بوده و به خصوص برای زنان در انتخاب و انجام فعالیت تأثیر مستقیم می‌گذارد. گزارش‌ها در مورد فعالیت‌های زنان حاکی از آن است که در ساعات عصر زنان از شرکت در فعالیت‌های غیر ضروری اجتناب می‌کنند. بر طبق گزارش‌های اعلام شده، ۲۵ درصد از زنان هرگز به تنهایی بعد از تاریکی هوا بیرون نمی‌روند (Franck & Paxon, 1989: 121-146). به طوری که تحقیقات جیکوبز^۱ و نیومن^۲ نشان می‌دهند، احساس امنیت نه تنها مربوط به زنان، بلکه به سطح فعالیت خیابان و به تأثیر ایجاد نظارت غیر رسمی مرتبط است (Jacobs, 1961; Newman, 1972). خشونت علیه زنان، تهدید شدن، ارباب، آزارهای فیزیکی به طور قابل توجهی مانع از تحرک زنان در شهر می‌شود. اکثر زنان در شهرهای بزرگ به دلیل احساس ناامنی، تحرک و فعالیت‌های خود را محدود می‌سازند. ترس زنان از خشونت و جنایت، شیوه زندگی، روال عادی آن و طریقه تجربه آنان از فضاهای شهری و قلمرو عمومی را به طور خاص تحت تأثیر قرار می‌دهد (Bell, 1998: 2).

۵.۴. جمعیت پذیر بودن فضا و تأثیر آن بر فعالیت زنان

فضاهای شهری به تبع فعالیت‌های روزانه مردم، معانی مختلف و چندگانه‌ای را درون خود در بر می‌گیرد. موفقیت و یا شکست طرح‌های شهری در ایجاد و یا تغییر وضع فضای عمومی، بایستی با اندازه‌گیری تعداد زنان و مردان استفاده‌کننده (میزان حضور و جمعیت‌پذیری) و تنوع ویژگی‌های افرادی که از این فضاها استفاده می‌کنند، درست به همان خوبی تنوع روابط و فعالیت‌های انجام گرفته در فضاها ارزیابی و بررسی شود. اگر فضاهای عمومی به نتایج رضایت بخشی در هر سه زمینه منجر شدند، آنگاه می‌توان ادعا

1 Jacobs

2 Newman

محلی از خیابان‌های شریانی مطلوب‌ترند و وجود پیاده‌رو به عنوان راهی برای ارتباط بین فضاهای خصوصی و عمومی دیده می‌شود (Talen, 2000:353).

هلن کلوی^۳ (۱۹۸۱) نشان می‌دهد که زنان به عنوان مدعیان/ بازیگران اقتصادی مستقل اجازه تحرک بیشتری نسبت به الگوی فضایی قراردادی که به نظر می‌رسد، دارا هستند. تحرک‌پذیری زنان در مراکز خرید و کارگزاری‌های اقتصادی تا اندازه‌ای ساختار قراردادی جداسازی شده جنسیتی فضا^۴ را خدشه دار می‌کند. فضا جنسیت‌گرا شده و همین طور توانایی حرکت در میان فضا. بسیاری از جوامع سنتی، تحرک‌پذیری زنان را محدود می‌کنند. یک مثال افراطی آن تلاش برای دست و پا بستن^۵ دختران جوان در چین قدیم است. این شکل نهایی/غایی محدود کردن آزادی زنان برای حرکت است. حتی امروزه، هنوز در عربستان سعودی زنان مجاز به رانندگی نمی‌باشند و بدین ترتیب شدیداً در توانایی حرکت در میان فضا به طور آزادانه بدون حضور مردان دارای محدودیت هستند (Rennie Short, 127:2006).

از طرف دیگر، برای تأمین دسترسی، تنها نبایستی شرایط ایده آل نوجوانان را در نظر گرفت، بلکه نیازهای افراد مسنی که از لوازمی همچون عصا استفاده می‌کنند و یا مادرانی که همراه با کالسکه کودکانشان وارد این فضا شده و یا کودکانی که تمایل به فعالیت‌هایی مانند دوچرخه‌سواری دارند را باید در نظر گرفت» (Harnik, 2006: 57).

۵.۵. تأثیر ابعاد زمانی بر میزان فعالیت زنان در فضای شهری

زمان بعد چهارم فضاست؛ طراحی شهری چهار بعدی بوده که بعد چهارم همان زمان است. با گذشت زمان فضاها تبدیل به مکان‌های قابل زندگی می‌شوند که توسط کیفیت‌های زمانی به جا مانده آنها معنا دار شده است. آنچه که کوین لینچ عقیده دارد این است که ما در عبور زمان در محیط شهری به دو طریق تجربه می‌کنیم: از طریق «تکرار موزون»^۶ که ضربان قلب، نفس کشیدن، خوابیدن و بیدار شدن، گرسنگی، چرخش ماه و خورشید، فصل‌ها، امواج، جزرومد و ساعت‌ها را شامل شده و «تغییر تدریجی و برگشت ناپذیر»^۷ که شامل رشد و اضمحلال بوده، بازگشتی ندارد ولی دارای دگرگونی است (Carmona, Heath, Oc, & Tiesdell, 2003:193).

یکی از جنبه‌های کلیدی که طراحان شهری باید در مورد ابعاد زمانی فضا بدانند به طور مثال فعالیت‌های سیال که در زمان و فضا در حال حرکتند و استفاده مختلف از محیط در زمان‌های متفاوت است. طراحان شهری نیاز است که چرخه زمان را درک کرده و مدیریت زمان انجام فعالیت‌ها را در فضا دریابند. همچنین باید بتوانند که چگونه محیط را مدیریت کنند تا عادی بودن گذشت زمان اصلاح شود. تشویق و تسهیل کردن استفاده از فضاهای شهری نیاز به فهم تناوب گذشت روز و شب، فصول و چرخه فعالیت‌های وابسته به آن دارد. در ساعات مختلف روز و شب،

3 Helen Callaway, 1981

4 formal structural gender partitioning of space

5 foot binding

6 Rhythmic Repetition

7 Progressive and Irreversible

کرد که این فضاها توانسته‌اند نقش عمده‌ای را در افزایش و بهبود روابط اجتماعی و کاهش محرومیت‌های ناشی از طبقه اجتماعی، نژادی، جنسی و سنی ایفا کنند (Garcia-Ramon, Ortiz, & Prats, 2004:216).

۵.۵. تأثیر دسترسی به فضا بر میزان فعالیت زنان

بدون امکان دسترسی مناسب، امکان استفاده از فضا کم می‌شود و احساس تعلق به آن نیز ریزق می‌گردد. فرانسیس^۱ (۱۹۸۹) سه نوع دسترسی را مورد شناسایی قرار داده. فیزیکی، اجتماعی و بصری - که کار و همکاران دسترسی نمادین را نیز به این طبقه بندی اضافه کرده‌اند:

الف- دسترسی فیزیکی: در مقابل دسترسی، موانع دسترسی نیز باید مورد توجه باشند (مانند در، دروازه، دیوارها، نرده‌ها، تغییر سطح، حجم ترافیک عبوری و ...).

ب- دسترسی اجتماعی: همه طبقات و لایه‌های اجتماعی (جنسی، سنی، قومی، نژادی و ...) قادر به استفاده از فضا باشند.

پ- دسترسی بصری: امکان دیده شدن فضا به عنوان دسترسی بصری مطرح شده است.

ث- دسترسی نمادین: وجود علائمی در فضا نشان می‌دهد که حضور چه افرادی در فضا خوشایند است و چه افرادی حضورشان خوشایند نیست (Farzaneh, 2006:37).

دسترسی به فضاهای عمومی می‌تواند به عنوان یکی از مهره‌های اصلی بر حسب بعد فیزیکی قلمروی عمومی مورد بررسی قرار گیرد؛ که این عامل بایستی هم تسهیل کند و هم به واسطه محیط اجتماعی محدود شود. بنابراین یکی از فاکتورهای مؤثر و مانع شونده به منظور افزایش مطلوبیت و انجام تعاملات اجتماعی در یک فضای عمومی، دسترسی به فضای عمومی به تنهایی است. دسترسی به فضاهای عمومی به تنهایی می‌تواند به عنوان یکی از فاکتورهای مؤثر و بازدارنده (مانع) افزایش مطلوبیت و انجام تعاملات اجتماعی در یک فضای عمومی مطرح شود. دسترسی به انواع فضای عمومی می‌تواند به عنوان شاخص پراکندگی فضای عمومی، اندازه‌گیری و استفاده شود. دسترسی و پراکندگی، به طور همزمان با اندازه‌گیری میزان دسترسی فضای عمومی سنجیده می‌شود. با قبول این نظر، موضوع مسافت بین نواحی مسکونی و فضاهای عمومی - که با تئوری حداکثر دسترسی به فضای عمومی و کمترین فاصله پیاده‌روی به هم وابسته‌اند - این است که فضاهای عمومی بایستی با بافت مسکونی همجواری یکدست و یکپارچه باشد (Talen, 2000:346-47).

بر حسب نظر وایت (۲۰۰۰)^۲ در دسترس بودن یک فضای عمومی، توسط ارتباطات آن فضا با محیط اطرافش - هم از بعد فیزیکی و هم از بعد بصری - می‌تواند مورد قضاوت قرار گیرد. یک فضای عمومی موفق فضایی است که به راحتی بتوان به آن داخل یا از آن خارج شد؛ از مسافت دور تا زمانی که نزدیک می‌شوید، قابل رؤیت باشد. گذشته از این، نوع خیابان عامل مؤثری هم برای تعامل اجتماعی و هم دسترس‌پذیری فضای عمومی است. برای مثال، خیابان‌های

1 Francis, M.

2 Whyte, HW.

ساعات ۱۲ ظهر به خانم‌ها تعلق داشته و بعد از آن تا ۱۲ شب برای آقایان است. زنان شاغل که حدود ۶ و ۷ بعد از ظهر به خانه باز می‌گردند، نمی‌توانند از این حداقل فضاها استفاده کنند. بنابراین اینگونه زمان‌بندی‌ها در خصوص فعالیت‌های مورد استفاده زنان محدود می‌شوند.

با توجه به بررسی متون و نظریات صاحب‌نظران معیارها و شاخص‌های استخراج شده که در جدول شماره ۱ نشان داده شده و در نهایت متغیرهای مستقل و وابسته به دست می‌آیند که توسط بخش تحلیلی تحقیق با توجه به فرضیه‌های موجود، مورد آزمون قرار خواهند گرفت تا صحت آنان به دست آید.

۰۶ روش تحقیق

در پژوهش حاضر از دو روش توصیفی و تحلیلی به صورت توأمان استفاده شده است. در بخش دیدگاه‌های نظری و مروری بر مطالعات پیشین، روش توصیفی به کار گرفته شد. برای دستیابی به روابط علی و شناخت همبستگی و روابط بین متغیرها و شاخص‌ها، از روش تحلیلی استفاده شده است. در این مرحله، ابتدا داده‌های مورد نیاز با استفاده از روش مطالعاتی پیمایشی و از طریق تکنیک پرسشنامه، از جامعه آماری منتخب جمع‌آوری شده، پس از دسته‌بندی و استخراج، با استفاده از روش‌های معمول آماری، مورد سنجش و تحلیل دقیق علمی قرار گرفتند. جامعه آماری این تحقیق، با مصاحبه از بانوان بالای ۱۸ تا ۶۰ سال، با اشکال مختلف اشغال فضا مانند استفاده، سکونت و کار در محله پونک، خیابان ۲۰ متری گلستان، حد فاصل اتوبان ستاری و بلوار جنت‌آباد واقع در ناحیه ۷ منطقه ۵ شهرداری تهران انتخاب شده است. برای تحدید جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش، تعداد ۹۰ پرسشنامه که در ساعات مختلف شبانه‌روز (صبح-ظهر-عصر-شب) و به شکل بی‌طرفانه در روزهای مختلف هفته (آخر هفته یا روزهای کاری) و در فصول بهار و تابستان، میان محدوده مداخله بین پرسش‌شوندگان توزیع شده، نتایج حاصله مورد سنجش قرار گرفتند. از آنجایی که تعداد دقیق بانوان در محدوده مداخله در دست نبود، انتخاب نمونه با استفاده از

محیط شهری به اشکال مختلفی درک شده و مورد استفاده قرار می‌گیرد (Rennie Short, 127:2006).

جداسازی جنسیت در ساختارهای قراردادی فضای شهری در توانایی‌های مختلف و حقوق حرکت در میان فضا و همین‌طور در زمان‌بندی آن به چشم می‌خورد. به نظر می‌رسد که فضا تسهیم شده اما در زمان‌های مختلف، هراس عظیم زنان از فضای شهری، آنان را در استفاده از فضا در زمان محدود می‌کند. فضای شهری ساختار اجتماعی معطوف به جنسیت را مجسم می‌کند و محتوی تجربه‌های جنسیت‌گرا از شهر است. این تجربه برای طراحان شهری می‌تواند روشنگر و فوق‌العاده باشد که زندگی روزانه یک فضای عمومی را دیده و یا یک فضای مشخص را در طول فصول مختلف مشاهده کنند؛ که خود یک انسان شناسی اجتماعی و شناخت آن فضا است. به طور مثال، تغییر ریتم و ضربان آن، زمانی شلوغ و زمانی ساکت، استفاده افراد مختلف از فضا، در زمانی بیشتر زنان و در بقیه زمان‌ها مردان به چشم می‌خورند. چرخه فعالیت‌ها نیز اساساً بسته به فصول تغییر می‌کند (Carmona, Heath, Oc, & Tiesdell, 2003:194-5).

کرایزمن^۱ معتقد است که چگونه انگلستان یک جامعه ۲۴ ساعته شد؛ آنچه که شبکه ملی در اواخر دهه ۱۹۸۰ گزارش می‌دهد استفاده از برق بین ۱۸۰۰ تا ۲۲۰۰ ساعت بوده که به دلیل دیرتر بسته شدن مغازه‌ها و پست‌های نگهداری و همین‌طور شرکت‌های مخابراتی که خبر از شلوغی خطوط تلفن در ساعات نیمه شب می‌دهند. یک اجتماع ۲۴ ساعته از سست شدن و تفکیک ساختار زمانی به وجود می‌آید که در دوره مدرن دست کم، زندگی ما را محدود و تنظیم کرده است. در نتیجه، استفاده از زمان و الگوی فعالیت‌ها به طور مختلف کش آمده و فشرده می‌شود. او معتقد است که به وسیله استعمار شب در اجتماع ۲۴ ساعته، نمی‌توان زمانی ساخت اما می‌توان معنای زمان قابل استفاده به شکل مؤثرتری فراهم کرد و خود را از فشردگی برنامه‌ها رها کرد (Carmona, Heath, Oc, & Tiesdell, 2003:194). مثل وقتی که باشگاه‌های ورزشی که تعداد بسیار انگشت شماری در سطح شهر هستند، برای زنان نهایتاً تا ۶ و ۷ بعد از ظهر باز هستند. البته باشگاه‌های خصوصی اکثراً تا حدود

جدول ۱- معیارهای مؤثر بر فعالیت‌های زنان در فضای شهری بر اساس نظریه اندیشمندان - منبع: نگارندگان

ردیف	معیارهای مورد نظر اندیشمندان در رابطه با فعالیت زنان	اندیشمندان					
		ولنتاین	کریستین دی	جهان‌شاه پاکزاد	فرانک و پاکسون	کارو همکاران	رندل وریل
۱	شرایط کالبدی و محیطی	n		n			n
۲	امنیت و ایمنی		n				n
۳	معاشرت‌پذیری			n			n
۴	زمان فعالیت		n		n		n
۵	ترس و هراس		n				n
۶	مکان فعالیت	n					n
۷	دسترسی			n		n	n
۸	تحرك پذیری			n		n	

غرب به بلوار جنت‌آباد منتهی می‌شود. خیابان شاهین به صورت شمالی جنوبی در میان این محدوده قرار گرفته است (تصویر ۱). همان طور که از بررسی‌های تحلیلی از نظر مصاحبه شوندگان به عمل آمد می‌توان فضاهای مورد نیاز زنان در زندگی روزمره که بیشترین فعالیت را در آن دارند، به شرح زیر نام برد: مراکز خرید و پاساژ، مراکز میوه و تره‌بار، بانک، مهدکودک‌ها و مدارس، داروخانه، درمانگاه و کلینیک، باشگاه‌ها و مجتمع‌های ورزشی، پارک‌ها و فضای سبز.

۶.۲. کمی‌سازی مفاهیم کیفی پژوهش در قالب پرسشنامه
به منظور سنجش نظر پاسخگویان، پیرامون ارتقای میزان فعالیت زنان در فضاهای عمومی، پاسخ‌های آنان با مقیاس لیکرت ۵ گزینیه‌ای (اصلاً تا بسیار زیاد) و (بله تا خیر) و یک سری سئوالات باز که پرسش‌شوندگان به صورت آزاد پاسخ داده‌اند و به صورت جداولی میزان فراوانی آنها نسبت به جواب درآمده و مورد تحلیل قرار گرفته، سنجیده شده است. همان طور که در جدول ۳ نشان داده شد، متغیرهای این تحقیق دو دسته‌اند:

- ۱- متغیر مستقل (سن، تحصیلات، اشتغال، آسودگی و راحتی، ایمنی و امنیت، دسترسی و تحرک پذیری، معاشرت پذیری و...).
- ۲- متغیر وابسته (میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی) -

روش نمونه‌گیری تصادفی صورت گرفته است. این تحقیق به دنبال «ارتقای سطح فعالیت‌های زنان در فضاهای شهری» و شناسایی معیارهای مؤثر بر آن است. بنابراین برای سنجش این مهم از تکنیک شاخص‌ساز استفاده شده است. در این تکنیک، با توجه به مباحث و معیارهای عنوان شده در مبانی نظری و افزودن چند معیار با توجه به ویژگی‌های فرهنگی پاسخگویان، شاخص‌هایی را برای سنجش معیارهای انجام فعالیت در فضای شهری در نظر گرفته، در پرسشنامه سئوالاتی مطرح شد و از بانوان خواسته شد تا به این سئوالات پاسخ گویند. بررسی معیارهای مؤثر در میزان فعالیت‌های زنان در فضای شهری با متغیر وابسته میزان فعالیت زنان در فضای شهری و متغیرهای مستقل شرایط کالبدی، امنیت و ایمنی، زمان فعالیت، مکان فعالیت، دسترسی و معاشرت‌پذیری و جمعیت‌پذیری آن در فضا در نظر گرفته شد که در جدول ۲ آمده است.

۶.۱. معرفی محدوده مطالعاتی

محدوده مورد مطالعه ۲۰ متری گلستان حد فاصل اتوبان ستاری تا بلوار جنت‌آباد واقع در ناحیه ۷ شهرداری منطقه ۵ شهر تهران می‌باشد. این محدوده از شمال به خیابان ۳۵ متری گلستان یا مخبری، از جنوب به بزرگراه همت و از شرق به اتوبان ستاری و از

جدول ۲- جدول متغیرهای وابسته و مستقل - منبع: نگارندگان

متغیر وابسته	متغیرهای مستقل
میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی = Y	B1 = Physical features (شرایط کالبدی)
	B2 = Safety & security (امنیت و ایمنی)
	B3 = Time of activity (زمان فعالیت)
	B4 = Place of activity (مکان فعالیت)
	B5 = Accessibility (دسترسی)
	B6 = Socioability (معاشرت‌پذیری و جمعیت‌پذیری فضا)

۵۲
شماره چهاردهم
بهار ۱۳۹۴
فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات شهری



تصویر ۱- سازمان فضاهای همگانی محدوده مطالعاتی - منبع: نگارنده

در فضاهای شهری
پژوهشی معیارهای تأثیرگذار بر افزایش میزان فعالیت زنان

سئوالات توصیفی و باز.

۷. یافته‌های پژوهش

جدول ۳ پرسش‌ها و شاخص‌های مورد بررسی مربوط به هریک از سئوالات را نشان می‌دهد و اینکه هر کدام از سئوالات چگونه معناگذاری و کدبندی شده و چه متغیرهایی را مورد سنجش قرار می‌دهد.

تجزیه و تحلیل اطلاعات در این تحقیق در دو بخش صورت گرفته است:

۱- آمار توصیفی: برای تعیین ویژگی‌های عمومی پاسخگویان، مشخصات مربوط به آنان با استفاده از اطلاعات مندرج در پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت و آمار توصیفی مربوط به آنان

جدول ۳- سئوالات و متغیرهای مربوط به آن- منبع: نگارندگان

شماره	شاخص	عنوان سئوال	معیار مورد سنجش
۱	Y	معمولاً برای انجام چه کارهایی بیرون می‌روید؟ ۱-کار/۲-تحصیل/۳- خرید منزل و شخصی/۴-کارهای فرزندان/۵-اوقات فراغت و دوستان و قدم زدن	بررسی نوع فعالیت و الگوی رفتاری زنان
۲	B5	برای رفتن در محدوده محله با چه وسیله‌ای رفت‌وآمد می‌کنید؟ ترجیح شما چیست؟ ۱-پایاده/۲-دوچرخه/۳-ماشین همسر/۴-ماشین شخصی/۵-وسیله نقلیه عمومی	تحرك پذیری -الگوی رفتاری
۳	B1 B5	وضعیت خیابان‌ها و پیاده‌روها در محله شما مناسب است؟ چه مشکلاتی دارد؟ ۱-بله/۲-تا حدود زیادی/۳-تقریباً/۴-نه خیلی/۵-خیر/۶-سایر	شرایط کالبدی - دسترسی - تحرك پذیری
۴	B2	در محله خود چقدر احساس امنیت می‌کنید؟ ۱-بسیار زیاد/۲-زیاد/۳-تا حدی/۴-کم/۵-خیلی کم/۶-سایر	میزان احساس امنیت زنان در محله
۵	B3	حداکثر تا چه موقع از شبانه‌روز بیرون از خانه‌اید؟ ۱-قبل از تاریکی/۲-تا ۸ شب/۳-تا ۱۰ شب/۴-قبل از ۱۲ شب/۵-نیمه شب	مدت و زمان فعالیت در فضای عمومی - امنیت
۶	B6	شما در محله با دیگران ارتباط برقرار می‌کنید؟ چگونه؟ ۱-بسیار زیاد(بیرون رفتن)/۲-زیاد(رفت‌وآمد در حد منزل)/۳-تا حدی(سلام و احوال‌پرسی)/۴-کم(در حد شناخت اسم)/۵-خیلی کم(در حد شناخت قیافه)/۶-سایر	معاشرت‌پذیری / اجتماع‌پذیری
۷	B6	در محله شما جایی برای دورهم جمع شدن زنان وجود دارد؟ ۱-بله/۲-تا حدود زیادی/۳-تقریباً/۴-نه خیلی/۵-خیر/۶-سایر(من نمی‌روم)	معاشرت‌پذیری / اجتماع‌پذیری
۸	B6	شما برای گذران اوقات فراغت و ملاقات دوستان معمولاً به کجا می‌روید؟	تعامل با فضا - فعالیت‌های گروهی و اختیاری
۹	B3 B4	برای چه به این فضا می‌آیید؟ برای چه مدت می‌مانید؟ با چه کسی؟	نیاز مدت انجام فعالیت و استفاده - معاشرت
۱۰	Y-B4	در این فضاها به چه فعالیت‌هایی مشغول هستید؟ دوست دارید چه کاری انجام دهید؟	تنوع فعالیت - فعالیت مورد علاقه و نیازهای مربوط به زنان
۱۱	B3-B1	آیا نور و روشنایی در استفاده شما از فضا تأثیر دارد؟ ۱-بله/۲-تا حدود زیادی/۳-تقریباً/۴-نه خیلی/۵-خیر/۶-سایر	رؤیت‌پذیری / دسترسی و امنیت - شرایط کالبدی
۱۲	B1	آیا رنگ آمیزی مکان‌های عمومی در رفت‌وآمد بیشتر شما به آنجاها تأثیری دارد؟ ۱-بله/۲-تا حدود زیادی/۳-تقریباً/۴-نه خیلی/۵-خیر/۶-سایر	شرایط کالبدی
۱۳	B1	آیا نظافت و پاکیزگی در محله شما مناسب است؟ ۱-بسیار زیاد/۲-زیاد/۳-تا حدی/۴-کم/۵-خیلی کم/۶-سایر	شرایط کالبدی
۱۴	B5-B4	چه کاربری‌ها و فعالیت‌هایی را در محله غائب می‌بینید که باید اضافه شوند؟	تنوع فعالیت - دسترسی - نیازهای روزمره
۱۵	B4-B5-	چه کاربری‌ها و فعالیت‌هایی را نامناسب می‌دانید که باید تغییر کنند؟	مکان فعالیت - دسترسی - نیازهای روزمره
۱۶	Y-B6	آیا مایل هستید که به کارهای گروهی با زنان دیگر ساکن در محله بپردازید؟ ۱-بله/۲-تا حدود زیادی/۳-تقریباً/۴-نه خیلی/۵-خیر/۶-سایر	فعالیت‌های اجتماعی - اجتماع‌پذیری - حضور فعال
۱۷	Y-B6	آیا برای شرکت در نمایشگاه‌های صنایع دستی یا بازارهای هفتگی و امور خیریه تمایل دارید؟ ۱-بسیار زیاد/۲-زیاد/۳-تا حدی/۴-کم/۵-خیلی کم/۶-سایر	فعالیت‌های اجتماعی - اجتماع‌پذیری

نیز بازنشسته بوده‌اند. با توجه به سئوال‌های ۸، ۹ و ۱۰ که به صورت سئوال‌های باز از طریق مصاحبه به آن جواب داده شده است، بانوان کارها و فعالیت‌هایی که دوست داشتند انجام بدهند و تقریباً امکانات فضاهای محله اجازه آن را تا حدی نمی‌داده است را به صورت آیت‌های موجود در جدول فوق مطرح کرده‌اند که هرکدام فضاهای خاص خود را طلب می‌کند. البته هر کدام از بانوان به چند مورد اشاره کردند و جمع تمام درصدها از ۱۰۰ درصد بیشتر بوده و نمی‌توان مجموع درصدها را اعلام نمود.

برای مثال در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود که برای خوردن و نوشیدن، گفتن و خندیدن یا عصرانه‌ای را در کنار دوستان و آشنایان بودن نیاز به فضاهایی است تا رویداد این گونه فعالیت‌ها از بالقوه بودن به شکل بالفعل درآید. بنابراین زنان با پاسخ به این سئوال بر معیار مؤثر بر میزان فعالیت‌های عمومی به عنوان اجتماع پذیر بودن فضا اشاره نموده و به کمبود فضاهای مناسب برای تقویت آن اعتقاد دارند.

در سئوال‌های ۱۴ و ۱۵ که از بانوان به صورت باز سئوال شده، به دنبال فضاها و کاربری‌ها و یا فعالیت‌هایی است که زنان از انجام و استفاده آن سرباز زده و به گونه‌ای نامناسب می‌دانند. جدول شماره ۵ مربوط به سئوال‌هایی است که زنان در محله به فضاهای خاصی اشاره کرده‌اند که یا از آنجا عبور نکرده و یا از آن فضاها استفاده نمی‌کنند. شاخص‌هایی که با استفاده از جواب‌ها به دست می‌آید شامل شرایط کالبدی نامناسب، کمبود ایمنی و امنیت، دسترسی نامناسب و کاربری‌های نامناسب می‌باشد. بنابراین بیشترین موارد تأثیرگذار بر میزان فعالیت را می‌توان به کیفیت فضای عمومی مورد نظر به لحاظ عدم پاکیزگی، فضاهای رها شده موجود در اطراف محله و وجود فعالیت‌های غالب مردانه (مانند عمده‌فروشی‌ها) و دسترسی به محل تأمین خدمات محله‌ای و... که در جدول ۵ به آن اشاره شده، نسبت داد.

به تفکیک ویژگی‌های مختلف در جدول توزیع فراوانی، محاسبه گردید.

۲- آمار استنباطی: روش مورد استفاده در این تحقیق شامل آزمون کایدو و تحلیل همبستگی اسپیرمن است. در این قسمت از تحقیق از ضریب همبستگی کای دو، برای بررسی میزان و شدت همبستگی و ضریب اسپیرمن برای سنجش رابطه خطی یا غیرخطی استفاده شده است.

موارد مورد بحث در این قسمت عبارتند از:

ویژگی‌های شخصی بانوان مصاحبه شونده مانند سن، وضعیت تأهل، میزان تحصیلات، اشتغال و تعداد فرزندان.

سئوال‌های باز مانند مشکلات موجود در مسیرهای رفت و آمد، فعالیت‌ها و کاربری‌های نامناسب و میزان فعالیت‌های معمول (اجباری، اختیاری و اجتماعی).

۱۵،۶ درصد از پاسخ‌دهندگان دارای سنی زیر ۲۵ سال، ۴۳،۳ درصد دارای سنی بین ۲۵ تا ۳۵ سال، ۱۸،۹ درصد دارای سنی بین ۳۵ تا ۴۵ سال، ۱۷،۸ درصد دارای سنی بین ۴۵ تا ۵۵ سال و ۴،۴ درصد نیز دارای سنی بالاتر از ۵۵ سال بوده‌اند. ۵۸ درصد از پاسخ‌دهندگان متأهل، ۳۴،۴ درصد مجرد، ۲،۲ درصد مطلقه و ۴،۴ درصد نیز بیوه بوده‌اند.

۳۱،۱ درصد از پاسخ‌دهندگان دارای یک فرزند، ۱۱،۱ درصد دارای دو فرزند، ۸،۹ درصد دارای سه فرزند و ۸،۹ درصد نیز دارای چهار فرزند بوده‌اند. ۴۰ درصد نیز فاقد فرزند بوده‌اند یا به این سئوال پاسخ نداده‌اند. ۷،۸ درصد از پاسخ‌دهندگان دارای تحصیلات فوق دیپلم، ۲۶،۷ درصد دیپلم، ۲۸،۹ درصد فوق دیپلم، ۲۷،۸ درصد لیسانس و ۴،۴ درصد نیز دارای تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر بوده‌اند.

۳۶،۶ درصد از پاسخ‌دهندگان شاغل، ۲،۲ درصد جویای کار، ۸،۹ درصد در حال تحصیل، ۴۵،۶ درصد خانه‌دار و ۶،۷ درصد

جدول ۴- توزیع فراوانی میزان فعالیت‌های انتخابی-گزینشی و اجتماعی زنان- منبع: مطالعات میدانی و پرسشنامه‌ای نگارندگان

معمولاً چه کارهایی دوست دارید در فضاهای شهری انجام دهید؟		فعالیت‌هایی که مایلید به آن بپردازید	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۱۶،۷	۱۵	- دیدن (مردم، ویندوشاپینگ)	فعالیت‌های گزینشی و انتخابی
۲،۲	۲	- گوش کردن (به صحبت یا موزیک)	
۲۰	۸۱	- نشستن	
۳۳،۳	۳۰	- خوردن و نوشیدن	
۱۳،۴	۱۲	- پیاده روی	
۱۱،۱	۱۰	- ورزش	
۶،۷	۶	- دوچرخه سواری	
۸،۹	۸	- حل کردن جدول و مطالعه	
۱۰	۹	- بازی با بچه	
۱۲،۲	۱۱	- خرید(شخصی)	
۳۲،۲	۲۹	- پیک نیک (از عصرانه مختصر تا یک روز مفصل)	فعالیت‌های اجتماعی
۳۶،۷	۳۳	- گفتن و خندیدن (معاشرت)	
۲۰	۱۸	- راه رفتن و قدم زدن با دوستان	
۶،۷	۶	- کارهای تفریحی جمعی	
۲،۲	۲	- سایر	سایر

بین متغیرهای مستقل و وابسته می‌پردازد.

در بررسی میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی ۲,۲ درصد پاسخ بسیار کم، ۸,۹ درصد پاسخ کم، ۱۶,۷ درصد پاسخ تا حدی، ۳۷,۸ درصد پاسخ زیاد و ۳۴,۴ درصد نیز پاسخ بسیار زیاد را ارائه کرده‌اند. در بررسی شرایط کالبدی ۴۴,۴ درصد پاسخ تا حدی، ۵۳,۳ درصد پاسخ زیاد و ۲,۲ درصد نیز پاسخ بسیار زیاد را ارائه کرده‌اند. در بررسی میزان امنیت و ایمنی ۱۵,۶ درصد پاسخ کم، ۲۸,۹ درصد پاسخ تا حدی، ۴۴,۴ درصد پاسخ زیاد و ۱۱,۱ درصد نیز پاسخ بسیار زیاد را ارائه کرده‌اند. در بررسی میزان زمان فعالیت ۴,۴ درصد پاسخ کم، ۳۲,۲ درصد پاسخ تا حدی، ۵۰ درصد پاسخ زیاد و ۱۳,۳ درصد نیز پاسخ بسیار زیاد را ارائه کرده‌اند. در بررسی میزان دسترسی ۴,۴ درصد پاسخ کم، ۶۵,۶ درصد پاسخ تا حدی، ۲۱,۱ درصد پاسخ زیاد و ۸,۹ درصد نیز پاسخ بسیار زیاد را ارائه کرده‌اند. در بررسی میزان معاشرت‌پذیری و جمعیت فضا ۲,۲ درصد پاسخ بسیار کم، ۲۰ درصد پاسخ کم، ۴۷,۸ درصد پاسخ تا حدی، ۲۵,۶ درصد پاسخ زیاد و ۴,۴ درصد نیز پاسخ بسیار زیاد را ارائه کرده‌اند. یافته‌های حاصل مرتبط با معیارهای مؤثر بر میزان فعالیت زنان در فضای شهری در جدول ۶ آمده است.

در ادامه، موارد مورد بحث زمینه بررسی وجود رابطه بین متغیرهای موجود در پرسشنامه و میزان فعالیت زنان طبق نظرات پرسش‌شوندگان از طریق آزمون پرسش‌های بسته است. بدین معنی که پس از بیان فرضیات، وجود رابطه بین هرکدام از سؤالات با سؤال مربوط به متغیرهای وابسته با ضریب «کایدو» بررسی شده و با ضریب همبستگی پارامتری پیرسن، سنجیده شد. چون متغیرهای وابسته، از نوع ترتیبی بوده است، سایر متغیرها مانند سن و مدت اقامت در محل و در تهران و سایر متغیرهای مشابه، که از نوع پیوسته هستند را هم دسته‌بندی نموده و در نهایت مورد تحلیل و آزمون قرار گرفتند. در محاسبه کای اسکویر (K^2) فرض می‌شود که بین دو متغیر مورد بررسی ارتباطی وجود ندارد. اما پس از محاسبه این آزمون چنانچه سطح معناداری^۱ کوچکتر از ۰/۰۵ باشد، می‌توان قضاوت کرد که به احتمال ۹۵ درصد بین دو متغیر رابطه وجود دارد. در این صورت فرض صفر که بر عدم وجود رابطه تأکید می‌گردد، رد می‌شود. در نهایت هر متغیر وابسته با تمام متغیرهای مستقل مربوط به خود به روش معادله رگرسیون چندگانه مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در بررسی معادله رگرسیون مقدار ضریب همبستگی در ابتدا تعیین می‌شود که به بررسی رابطه

جدول ۵- توزیع فراوانی فعالیت‌ها و کاربری‌های نامناسب موجود در محله - منبع: مطالعات میدانی و پرسشنامه‌ای نگارندگان

درصد	فراوانی	چه کاربری‌ها و فعالیت‌هایی را نامناسب می‌دانید که باید تغییر کنند؟
۲۰	۱۸	زباله‌های جلوی پارک گلبن
۴,۴	۴	سرویس‌های بهداشتی نامناسب
۱۲,۲	۱۱	سد معبر دست فروش و دکه‌ها
۳۱,۱	۲۸	مغازه‌های عمده‌فروشی (معروف به کیش یا ۸۸)
۱۳,۳	۱۲	جاهای پر ازدحام و تجمع آرازل و اوباش - موتوری
۱۸,۹	۱۷	زمین‌های تجهیز نشده و بلااستفاده کاج
۱۶,۷	۱۵	زمین‌های بایر
۱۰	۹	تجمع تعمیرگاه‌ها در محله و ۲۰ متری تقاطع شاهین‌ستاری
۲۷,۸	۲۵	محوطه نامناسب میوه و تره‌بار
۷,۸	۷	فقدان وسیله نقلیه عمومی
۵,۶	۵	سایر

جدول ۶- توصیف میزان شاخص‌های مؤثر بر میزان فعالیت‌های زنان در فضای شهری - منبع: مطالعات میدانی و پرسشنامه‌ای نگارندگان

شاخص‌های مورد مطالعه	بسیار کم		کم		تاحدی		زیاد		خیلی زیاد	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی	۲,۲	۲	۸,۹	۸	۱۵,۶	۱۵	۱۶,۷	۳۴	۳۷,۸	۳۱
شرایط کالبدی	۰	۰	۰	۰	۴۰	۴۰	۴۴,۴	۴۸	۵۳,۳	۲
امنیت و ایمنی	۰	۰	۱۴	۱۴	۱۵,۶	۲۶	۲۸,۹	۲۶	۴۴,۴	۱۰
زمان فعالیت	۰	۰	۴	۴	۴,۴	۲۹	۳۲,۲	۲۹	۴۵	۱۲
دسترسی	۰	۰	۴	۴	۴,۴	۵۹	۶۵,۶	۵۹	۶۵,۶	۸
معاشرت‌پذیری و جمعیت‌پذیری فضا	۲,۲	۲	۱۸	۱۸	۲۰	۴۳	۴۷,۸	۴۳	۴۷,۸	۴
تعداد پرسش‌شونده= ۹۰ نفر										

1 Significance Level

۷.۱. تحلیل یافته‌های پژوهش

• فرضیه ۱: بین میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و شرایط کالبدی ارتباط معناداری وجود دارد.

برای تعیین وجود همبستگی و رابطه معنادار بین این دو متغیر از ضریب همبستگی پارامتری پیرسن استفاده شده است. میزان ضریب همبستگی بین دو متغیر برابر ۰.۰۲۵ با سطح معناداری ۰.۸۱۳ است. چون میزان سطح معناداری از میزان خطای ۰.۰۵ بیشتر است، فرض وجود رابطه معنادار بین میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و میزان شرایط کالبدی رد می‌گردد. (چون زنان در محله مورد مطالعه شرایط کالبدی مناسبی خصوصاً در فضاهای عمومی موجود نداشتند و در سئوال‌ات نیز رأی آنها برای فعالیت در شرایط نامناسب کالبدی بسیار کم است. پس محله همان طور که در جدول فراوانی نیز آمده، برای انجام فعالیت در فضای عمومی مثل خیابان‌ها، مسیرهای پیاده، پارک گلبن و... دچار مشکل بوده و می‌توان گفت فضاهای عمومی درون محله از لحاظ فیزیکی دچار کمبودهای بسیاری است که در سئوال‌ات، زنان به بیشتر دلایل آن اشاره کرده‌اند.)

• فرضیه ۲: بین میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و امنیت ارتباط معناداری وجود دارد.

میزان ضریب همبستگی بین دو متغیر برابر ۰.۶۹۴ با سطح معناداری ۰.۰۰۰ است. چون میزان سطح معناداری از میزان خطای ۰.۰۵ کمتر است، فرض وجود رابطه معنادار بین میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و میزان امنیت با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌گردد. میزان ضریب همبستگی بیان کننده ارتباط قوی بین انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و میزان امنیت است. ضریب همبستگی مثبت بیان کننده این نکته است که با افزایش میزان امنیت، میزان فعالیت زنان در فضای عمومی نیز افزایش می‌یابد.

• فرضیه ۳: بین میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و زمان فعالیت معناداری وجود دارد.

میزان ضریب همبستگی بین دو متغیر برابر ۰.۸۹۳ با سطح معناداری ۰.۰۱۴ است. چون میزان سطح معناداری از میزان خطای ۰.۰۵ کمتر است، فرض وجود رابطه معنادار بین میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و زمان انجام آن با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌گردد. میزان ضریب همبستگی بیان کننده ارتباط بسیار قوی بین انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و زمان انجام آن است. ضریب همبستگی مثبت بیان کننده این نکته است که رابطه این دو متغیر مستقیم است. به طوری که بعد از تاریکی هوا میزان فعالیت زنان در فضای عمومی نیز کاهش می‌یابد.

• فرضیه ۴: بین میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و دسترسی ارتباط معناداری وجود دارد.

میزان ضریب همبستگی بین دو متغیر برابر ۰.۱۸۶ با سطح معناداری ۰.۰۵۹ است. چون میزان سطح معناداری از میزان خطای ۰.۰۵ کمتر است، فرض وجود رابطه معنادار بین میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و میزان دسترسی با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌گردد. میزان ضریب همبستگی بیان کننده ارتباط متوسط بین انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و میزان دسترسی است. ضریب همبستگی مثبت بیان کننده این نکته است که با افزایش میزان دسترسی، میزان فعالیت زنان در فضای عمومی نیز افزایش می‌یابد.

• فرضیه ۵: بین میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و معاشرت‌پذیری و جمعیت‌پذیری ارتباط معناداری وجود دارد.

میزان ضریب همبستگی بین دو متغیر برابر ۰.۶۵ با سطح معناداری ۰.۰۰۰ است. چون میزان سطح معناداری از میزان خطای ۰.۰۵ کمتر است، فرض وجود رابطه معنادار بین میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و میزان معاشرت‌پذیری و جمعیت‌پذیری با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌گردد. میزان ضریب همبستگی بیان کننده ارتباط قوی بین انجام فعالیت زنان در فضای عمومی و میزان معاشرت‌پذیری و جمعیت‌پذیری است. ضریب همبستگی مثبت بیان کننده این نکته است که با افزایش میزان معاشرت‌پذیری و جمعیت‌پذیری، میزان فعالیت زنان (بیشتر فعالیت‌های اجتماعی) در فضای عمومی نیز افزایش می‌یابد. در جدول ۷ بررسی میزان تأثیرگذاری معیارهای مؤثر بر میزان فعالیت‌های زنان در فضاهای شهری آورده شده است.

۷.۲. ارتباط بین معیارها

فرضیه ۶: بین (شرایط کالبدی، امنیت، زمان فعالیت، دسترسی، معاشرت‌پذیری) با میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی رابطه معنادار وجود دارد.

برای بررسی وجود رابطه معنادار بین میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی به عنوان متغیر وابسته و متغیرهای مستقل (شرایط کالبدی، امنیت، زمان فعالیت، دسترسی، معاشرت‌پذیری) از معادله رگرسیون چندگانه استفاده شده است. در بررسی معادله رگرسیون ابتدا مقدار ضریب همبستگی را تعیین کرده که به بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته می‌پردازد. همان طور که از جدول مشخص است، میزان ضریب همبستگی (R) برابر ۰.۷۹۷ بیان کننده این نکته است که میزان انجام فعالیت زنان در

جدول ۷- تأثیرگذاری معیارهای مؤثر بر میزان فعالیت‌های زنان در فضای شهری- منبع: مطالعات میدانی و پرسشنامه‌ای نگارندگان

تعداد مشاهدات	سطح معناداری	ضریب همبستگی	معیارهای مؤثر بر میزان فعالیت زنان
۹۰	.813۰	.025۰	شرایط کالبدی
۹۰	.000۰	.694۰	امنیت و ایمنی
۹۰	.014۰	.893۰	زمان فعالیت
۹۰	.059۰	.186۰	دسترسی
۹۰	.000۰	.65۰0	معاشرت‌پذیری و جمعیت‌پذیری فضا
		.797۰	ارتباط مجموعه معیارها

فعالیت و معاشرت‌پذیری) و متغیر وابسته میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی رابطه معنادار وجود دارد.

ضرایب متغیرهای مستقل (امنیت و ایمنی، زمان فعالیت و معاشرت‌پذیری) در معادله رگرسیونی مثبت است. بنابراین بیان کننده این نکته است که با افزایش متغیرهای مستقل (امنیت و ایمنی، زمان فعالیت و معاشرت‌پذیری) میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی نیز افزایش می‌یابد.

۸. نتیجه‌گیری

هدف کلی پژوهش حاضر شناخت معیارهای اثرگذار بر میزان فعالیت‌های زنان در فضاهای شهری با استفاده از ارزیابی کاربران محیط می‌باشد. فرضیه تحقیق بر این استوار بوده است که میزان فعالیت‌های زنان در فضای شهری به عوامل گوناگون کالبدی و اجتماعی مرتبط با نیازها و اولویت‌های این گروه جنسیتی بستگی دارد. مطالعات انجام شده بر روی زنان ساکن در محله مطالعاتی یک محله متوسط شهری به لحاظ اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی نشان دهنده این موضوع است که اگر معیارهای مستخرج از ادبیات موضوع، تأیید گردد می‌توان برای ارائه راهکارها به اکثر عرصه‌های عمومی در مقیاس محلات تعمیم داده شود. در این تحقیق تأثیر متغیرهای مستقل شرایط کالبدی، امنیت و ایمنی، زمان فعالیت، مکان فعالیت، دسترسی و معاشرت‌پذیری و جمعیت‌پذیری آن در فضا بر متغیر وابسته میزان فعالیت زنان در فضاهای شهری آزمون شده است. با توجه به نتایج حاصله، اهم متغیرهای مستقل تأثیرگذار شامل (امنیت و ایمنی، زمان فعالیت و معاشرت‌پذیری) در معادله رگرسیونی مثبت است. بنابراین بیان کننده این نکته است که با افزایش متغیرهای مستقل (امنیت و ایمنی، زمان فعالیت و معاشرت‌پذیری) میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی نیز افزایش می‌یابد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که فعالیت‌پذیری فضاهای شهری در رابطه با بالابردن میزان فعالیت‌های اختیاری زنان با شاخص‌های زیر رابطه‌ای

فضای عمومی و متغیرهای مستقل (شرایط کالبدی، امنیت، زمان فعالیت، دسترسی، معاشرت‌پذیری) دارای رابطه قوی با یکدیگرند و همچنین ۶۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌گردد.

در ادامه به بررسی وجود رابطه معنادار بین این دو متغیر پرداخته شده و در حقیقت به دنبال اثبات یکی از فرضیات زیرمی‌باشد:

H0: بین متغیرهای مستقل (شرایط کالبدی، امنیت، زمان فعالیت، دسترسی، معاشرت‌پذیری) و متغیر وابسته میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی رابطه معنادار وجود ندارد.

H1: بین متغیرهای مستقل (شرایط کالبدی، امنیت، زمان فعالیت، دسترسی، معاشرت‌پذیری) و متغیر وابسته میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی رابطه معنادار وجود دارد.

میزان آمار F برابر ۲۹،۲۲۶ و میزان سطح معناداری برابر ۰،۰۰۰ است. چون میزان سطح معناداری کوچکتر از میزان خطای نوع اول در سطح ۰،۰۵ است، فرض یک که به بررسی وجود رابطه خطی معنادار بین متغیرهای مستقل (شرایط کالبدی، امنیت، زمان فعالیت، دسترسی، معاشرت‌پذیری) و متغیر وابسته میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی می‌پردازد با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌گردد. برای تأیید بیشتر به بررسی ضرایب مدل رگرسیونی پرداخته شده است.

در جدول ۹ آزمون شده که آیا ضرایب متغیرهای مستقل (شرایط کالبدی، امنیت، زمان فعالیت، دسترسی، معاشرت‌پذیری) برابر صفر است یا خیر. در صورت اثبات فرض صفر بودن ضرایب متغیرهای مستقل (شرایط کالبدی، امنیت، زمان فعالیت، دسترسی، معاشرت‌پذیری) تأثیرپذیری آن متغیر بر متغیر وابسته میزان انجام فعالیت زنان در فضای عمومی رد می‌گردد. چون میزان سطح معناداری ضرایب متغیرهای مستقل (امنیت و ایمنی، زمان فعالیت و معاشرت‌پذیری) (۰،۰۰۰، ۰،۰۱۲، ۰،۰۰۰) از میزان خطای نوع اول در سطح ۰،۰۵ کمتر است، بنابراین فرض یک تأیید می‌گردد. در نتیجه بین متغیرهای مستقل (امنیت و ایمنی، زمان

جدول ۸- بررسی میزان معنادار بودن متغیر وابسته با متغیرهای مستقل- منبع: مطالعات میدانی و پرسشنامه‌ای نگارندگان

سطح معناداری	F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	رگرسیون
.....	۲۹،۲۲۶	۱۲،۱۴۱	۵	۶۰،۷۰۵	رگرسیون
		۰،۴۱۵۰	۸۴	۳۴،۸۹۵	باقیمانده
			۸۹	۹۵،۶۰۰	مجموع

جدول ۹- بررسی مدل رگرسیونی ضرایب- منبع: مطالعات میدانی و پرسشنامه‌ای نگارندگان

سطح معناداری	T	ضرایب استاندارد نشده		B	ضرایب استاندارد شده
		Beta	خطای استاندارد		
.....	-۱،۹۷۳		۰،۷۸۲۰	-۱،۵۴۲	ثابت
.....	۱،۰۸۶	۰،۰۷۳۰	۰،۰۳۷۰	۰،۰۴۰۰	شرایط کالبدی
.....	۶،۴۲۳	۰،۴۹۷۰	۰،۰۴۷۰	۰،۳۰۲۰	امنیت و ایمنی
.....	۲،۵۵۵	۰،۱۷۴۰	۰،۰۵۲۰	۰،۱۳۲۰	زمان فعالیت
.....	۱،۰۹۶	۰،۰۷۵۰	۰،۰۵۱۰	۰،۰۵۶۰	دسترسی
.....	۵،۳۳۲	۰،۴۱۸۰	۰،۰۲۷۰	۰،۱۴۲۰	معاشرت‌پذیری و جمعیت‌پذیری فضا

- زندگی فعال خیابانی با کاربری‌های مختلف و فعال تا پاسی از شب به افزایش زمان انجام فعالیت زنان کمک می‌کند.
- امکان بالا بردن ساعات فضاهایی که زنان بعد از ساعات کاری خود کمتر می‌توانند از آنها استفاده کنند، مثل آرایشگاه‌ها، استخرها، مجموعه‌های ورزشی و... در محله.
- حوزه‌های عمومی خرید در شرایط مقتضی از لحاظ جنایت به ویژه در ساعات غیرفعال برای زنان آسیب‌پذیر هستند؛ ترکیب آنها با کاربری‌های ۲۴ ساعته توصیه می‌شود تا به افزایش میزان فعالیت زنان کمک کند

References:

- Bell, W. (1998). "Women and Community Safety". Safer Communities: Strategic Direction in Urban Planning, 10-11.
- Callaway, H. 1981. "Spatial Domination and Women's Mobility in Yorubaland, Nigeria". In A. Ardener (ed.), Women and Space. London: Croom Helm.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S. (2005). "Public Places, Urban Space". Architectural Press, Elsevier.
- Churchman, A., Kallus, R. (1999). "Safe Urban Environment: Women's and Security in Urban Public Spaces". (Haifa, Center for Urban and Regional Studies, Faculty of Architecture and Town Planning, Technion).
- Farzaneh, F., (2006). "Gender oriented Urban Design Guidance", Degree of Master of Art in Urban Design. Department of Urban Planning and Design, Shahid Beheshti University. [In Persian]
- Franck, K. A., & Paxson, L. (1989). "Women and Urban Public Spaces, in public places and spaces". (pp. 121-146): Springer.
- Francis, M (1989). "Control as a Dimension of Public Space Quality". In Public Places and Spaces. (eds.) I Altman, EH Zube, pp172-147. Plenum Press, New York.
- Garcia-Ramon, M. D., Ortiz, A., & Prats, M. (2004). "Urban planning, gender and the use of public space in a peripheral neighbourhood of Barcelona". Cities, 21(3), 215-223
- Harnik, P. (2006). "The Excellent City Park System What Makes It Great and How to Get There". The Human Metropolis: People and Nature in the 21st-Century City [full book], 47.
- Jacobs, J. (1961). "The death and life of great American

خطی و مستقیم داشته و به عبارتی با افزایش یا کاهش هر کدام از این شاخص‌ها، میزان مطلوبیت هم افزایش و یا کاهش می‌یابد.

شاخص‌هایی مانند تجهیز فضاهای رها شده، نورپردازی، پاکیزگی محیط، ایجاد تعادل در فعالیت‌های شهری و جلوگیری از غلبه محیط‌های مردانه، وجود فضاهایی برای ماندن بیشتر در فضا، فعالیت‌های شبانه‌روزی و محیط‌هایی با نظارت اجتماعی بالا می‌تواند در ارتقای سطح فعالیت‌های زنان در فضاهای شهری مؤثر واقع شود. هرچند که معیارهای شرایط کالبدی، دسترسی به فضاهای عمومی و مکان قرارگیری آنها در آزمون فرضیه مورد قبول واقع نشدند، اما این موضوع با توجه به میزان نیازها و اولویت‌های زنان برای پا گذاشتن به عرصه عمومی به منظور انجام فعالیت‌های ضروری آنها بوده و می‌توان گفت که با توجه به معیارهای بیان شده نیز می‌توان تا حد بسیار زیادی به ارتقای محیط کالبدی برای استفاده این گروه اجتماعی و افزایش هرچه بیشتر انواع فعالیت‌های زنان در فضاهای شهری در مطالعات آتی تلاش نمود.

با توجه به پژوهش انجام شده می‌توان توصیه‌ها و راه‌حل‌هایی برای ارتقای سطح فعالیت زنان در محله حاضر را پیشنهاد نمود:

- طراحی فضاهای رها شده و جلوگیری از به وجود آمدن فضاهای رها شده در سطح فضای شهری و محلات می‌تواند امنیت محیطی را بالا برد.
- قابلیت رؤیت‌پذیری یکی از راه‌های افزایش ایمنی و امنیت در فضای شهری است که به حضور بیشتر زنان در سطح فضای شهری کمک می‌کند. رؤیت‌پذیری از طریق مناسب‌سازی کالبدی فضاهای گم شده و محوطه‌آرایی فضاهای شهری افزایش می‌یابد.
- ارتباط و نفوذپذیری بصری و فیزیکی از طریق شاخص کردن فضای شهری می‌تواند کیفیت فضای شهری را برای حضور زنان ارتقا دهد.
- مهمترین عامل در ایجاد دسترسی مناسب در فضای شهری، خصلت پیاده‌راه‌واری فضای شهری برای زنان است؛ به این منظور وجود بلوک‌های طویل بدون نفوذپذیری در بدنه‌ها و دانه‌های درشت دانه توصیه نمی‌شوند.
- مسیرهای پیاده برای زنان در شرایط مختلف با چرخ خرید، ویلچر، کالسکه و... مانع دسترسی و حرکت ایجاد نکنند. همچنین پیش‌بینی تمهیدات لازم برای دسترسی به فضای پیاده‌راه مانند پل‌های مناسب و رمپ‌هایی برای تردد زنان به همراه کالسکه و ساک خرید و... الزامی است.
- حضور مکان‌های تعامل اجتماعی مانند ایستگاه‌های اتوبوس مخصوص زنان همراه با فضای سبز، میلمان مناسب، نورپردازی مناسب به حضور بیشتر و تعاملات اجتماعی آنان کمک می‌کند.
- فضاهای بازی کودکان یا نگهداری فرزندان در کنار فعالیت‌های دیگر باید دارای کالبد مناسب، طراحی، رنگ‌آمیزی و... برای جلب توجه کودکان و مناسب آنان طراحی شود تا کودکان میل و رغبت به ماندن در آن مکان‌ها را داشته باشند و در نهایت زنان به راحتی بتوانند در فضاهای شهری فعالیت کنند.

cities": Vintage.

- Kreitzman, L., (1999) "The 24 Hour Society", Profile Books. ISBN 1 86197 104 4. (HF5505.3.K7).
- Lang J., (2000). "Creating architectural theory: The role of the behavioral sciences in environmental design"[A. Eynifar, trans]. Tehran: Tehran University Publications. [In Persian]
- Lynch, Kevin (1972)"What Time is this Place?" MIT Press, Cambridge MA 1972; ISBN 0-262-12061-5.
- Madanipour, A., (2000). "Design of urban space (An inquiry into a socio-spatial process)", [F.Mortezaee.trans]. Tehran: Urban planning and processing publications.[In Persian]
- Newman, O. (1972). "Defensible space": Macmillan New York.
- Pakzad, J., (2006). , "Theoretical principles and process of Urban Design", Tehran: Shahidi publications, 2006. [In Persian]
- Rastbin, S., Jafary, Y., Daram, Y., Moazezi Mehr, A., (2012). "Relationship between Environmental Qualities and Continuation of Urban Life in Public Realm", Baq e Nazar Journal, 9th time, No.21, summer 2012, [In Persian].
- Seifae, M. (2005). "Utility Study of Urban Public Spaces for Special Social Groups (females) Utilization in Participatory Planning", Degree of Master of Art in Urban and Regional planning. Department of Urban and Regional Planning School of Art, Tarbiat Modarres University. [In Persian]
- Shoet.R.John.)2006(. "Urban Theory: A Critical Assessment". Palgrave Macmillan.
- Talen, E. (2000). Measuring the public realm: A preliminary assessment of the link between public space and sense of community. Journal of Architectural and Planning Research, 344-360.
- Whyte, HW (2000) "How to Turn a Place Around". Projects for Public Spaces Inc.